

Gábor Miklós önarcképei

- Hol tanult rajzolni? - kérdezi képzőművész ismerősöm, miközben elmélyülten tanulmányozza Gábor Miklós rajzait a *Hamlet rajzol* című emlékkiállításán, mely október végén nyílt a Hevesi Sándor Színház emeleti előterében a Kossuth-díjas színművész halálának 5. évfordulója alkalmából.

- A székesfehérvári gimnáziumban, a rajztanártól - válaszolom, s látom szakértő szemében megvillanni a kétkedést.

Számtalan festő, szobrász, grafikus gondolta, hitte - rajzai, grafikái, akvarelljei alapján - szakmabelinek Gábor Miklóst. S hitetlenkedve csóválta fejét, amikor valaki arról próbálta meggyőzni őt, hogy a színész csupán kedvtelésből rajzolt, s egyáltalán nem foglalkoztatták a szakma, a képzőművész *szakma* fogásai, fortélyai, titkai.

Gábor Miklós minden porcikájában színész volt, s egész életében a színészmesterség rejtélyei izgatták. Színész volt, amikor színpadra lépett, színész, amikor mindennapi életében önmaga elől is rejtőzködve, érzelmei útvesztőjében bolyongva *életet* játszott; színész, amikor tollat ragadott s szavakból épített várfalakkal próbálta személyisége titkos zugaiban született gyerekeit - Romeót, Jágót, Hamletet - birtokba venni, körülbástyázni; színész, amikor fehér papírlapon vonalakkból és színekből igyekezett halhatatlanná varázsolni az álmait.

Színész volt és egész életében a színészmesterség rejtélyei izgatták. Rajzolni meg csak úgy rajzolgatott.

Ruttkay Éva kislányával Gábor Júliával 1954-ben

Katona korában, miközben a többiek báméskodva várták, hogy továbbinduljon a trén, Gábor Miklós a kezébe került papírlapra lerajzolta a báméskodó katonákat, a szekérbe fogott csont sovány lovakat, a semmiben elködlő látóhatárt - a világot, ami éppen abban a pillanatban körülvette őt.

Fiatal színész korában, a negyvenes évek végén, a Nemzeti Színházban színésztársait rajzolgatta. Mészáros Ági elbűvölő mosolyát a társalgóban, turcsi grimaszát a színpadon. Balázs Samut, amint próbaszünetben, a nézőtéren félrehajtott fejfel álmodozva elbóbiskol. Maklár Zoltánt Molicre-maszkban. Ilosvay Katalint nagy fehér kalapban. A titokzatos Bajor Gizit - Cleopátrát a gyilkos kígyó szorításában. Rátkai Mártont, amint gunyorosan pillantgatva mérlegeli, merre van még kiút a labirintusból. Somlay Artur szigorú szemét, Bánky Zsuzsa cirógató szemvillanását - játszótársai tekintetét *Valahol Európában...*

Ifjú férj, fiatal apa: az ötvenes években Ruttkai Éva pici lányával foglalatосkodik, Gábor Miklós szorgalmasan rajzolgat. Anya és lánya egy boldog apa szeme tükrében. Néha a lángoló tekintetű Szent Johanna babusgatja a gyereket, néha a mandulaszemű olasz szépség, Zilia, olykor a titkos-titkolt mélységekben borongó Nyina. Színész életében a gyerekfürdetés, szoptatás, altatás is - színház.

Amikor Hamlet megformálására készült a hatvanas évek elején a színész, s amikor már estéről estére Helsingőr falai között merengett a Madách Színház színpadán - *Lenni vagy nem lenni...* - Hamlet *mozdulatait* rajzolta Gábor Miklós. Egy jegyzetfüzetben sorjáznak a tusrajzok: Hamlet pillanatról pillanatra változó arcvonásai. Színes rajzlapokon fekete tusfoltok: Hamlet égre tárt két keze. Krétarajzok: Shakespeare-portrék. A színész számára Hamlet: meghódítandó birodalom. Harcol érte, megküzd vele, birtokba veszi: eljátssza a színpadon, beszélget vele éjszaka naplóírás közben, lerajzolja magáénak bűvöli a papírlapon.

Szerelmes lesz, pillanatonként kerül elő a ceruza, a kréta, a tustoll, a szén... De színházban vagyunk: Vass Éva az ötvenes évek végén minden rajzon - Cherubin a Figaró házasságából. Cherubin Gábor Miklós életében: megfejtendő, meghódítandó titok. Szerelmi bűjőcska színpadon, életben, rajzlapon.

Arcát tenyerébe rejti a felesége: gótikus katedrális szorításában az égbolt. Gábor Miklós újra és újra, és évek múlva megint lerajzolja Vass Éva kiismerhetetlen mozdulatát. Az arcot félig eltakaró kezek mögött a színésznő néha kacér, néha rejtőzködő, néha szemérmesen visszahúzódó, néha kedves, néha indulatos, néha kihívó, néha elutasító tekintete.

Színház az egész világ...

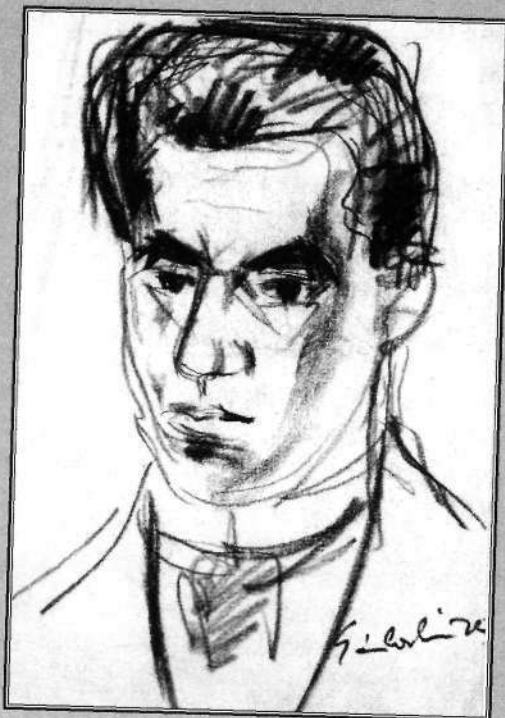
Gábor Miklós színész volt és egész életében a színészmesterség rejtélyei izgatták. Rajzolni meg csak úgy rajzolgatott. Régi rajzfüzet. Barnásvörös krétarajz: bájos női fej. A szemközti oldalon a bájos női fej hajszálpontos tükörképe. Első ránézésre grafikai bravúr. Amúgy meg szakszerűtlenségből következő elbűvölő véletlen: a színész a krétarajzot elfelejtette fixálni. Miután elkészült a rajz, behajtott a füzetet, évekre megfeledkezett róla, újabb és újabb rajztömbök, könyvek, albumok tornyosultak a régi rajz fölött, s a krétarajz *átütött* a szemközti oldalra.

A múlt szembenéz önmagával. Gábor Miklós játszott, írt, rajzolt: szembenézett önmagával.

Bolyonghatunk önarcképei labirintusában.

Vas Éva, 1959.

Önarckép, évszám nélkül

Ruttkay Éva, 1961.

Maklár Zoltán, 1947.